

SPREMEMBE RABE TAL NA DRAVSKEM POLJU V OBDOBJU 2000–2023

IGOR ŽIBERNA,¹ DANIJEL IVAJNSIČ,^{1,2}

EVA KONEČNIK KOTNIK¹

¹ Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, Maribor, Slovenija
igor.zibera@um.si, dani.ivajnsic@um.si, eva.konecnik@um.si

² Univerza v Mariboru, Fakulteta za naravoslovje in matematiko, Maribor, Slovenija
dani.ivajnsic@um.si

Dravsko polje predstavlja eno od slovenskih regij z visokim pridelovalnim potencialom, kar je v času, ko je samooskrbnost z zdravo hrano strateškega pomena, izjemno pomembno. Kljub temu pa Dravsko polje predstavlja eno od bolj konfliktnih regij v Sloveniji, saj se tu odvijajo procesi, ki se med seboj izključujejo. Suburbanizacija je z gradnjo posegla tudi na najbolj kakovostna kmetijska območja, zato se delež obdelovalnih površin manjša. V prispevku so analizirani procesi spremembe rabe tal na Dravskem polju v obdobju med letoma 2000 in 2023. Prikazane so spremembe kategorij rabe tal na nivoju celotnega Dravskega polja in po katastrskih občinah. Posebej so prikazane tudi smeri spremembe rabe tal in proces ekstenzifikacije. Predstavljeni so procesi sprememb obdelovalnih površin na območjih, ki so izjemnega in zelo velikega pomena za kmetijstvo in pridelavo hrane.

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.ff.11.2023.5](https://doi.org/10.18690/um.ff.11.2023.5)

ISBN
978-961-286-806-2

Ključne besede:

Dravsko polje,
raba tal,
obdelovalne površine,
ekstenzifikacija,
pridelovalni potencial

Univerzitetna založba
Univerze v Mariboru

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.ff.11.2023.5](https://doi.org/10.18690/um.ff.11.2023.5)

ISBN
978-961-286-806-2

Keywords:

Dravsko polje,
land use,
cultivated areas,
extensification,
production potential

LAND USE CHANGES ON DRAVSKO POLJE REGION IN THE PERIOD 2000-2023

IGOR ŽIBERNA,¹ DANIJEL IVAJNSIČ,^{1,2}

EVA KONEČNIK KOTNIK¹

¹ University of Maribor, Faculty of Arts, Maribor, Slovenia
igor.ziberna@um.si, dani.ivajnsic@um.si, eva.konecnik@um.si

² University of Maribor, Faculty of Natural Sciences and Mathematics, Maribor, Slovenia
dani.ivajnsic@um.si

Dravsko polje region represents one of the Slovenian regions with high production potential, which is extremely important at a time when self-sufficiency with healthy food is of strategic importance. Despite this, the Dravsko polje represents one of the more conflicted regions in Slovenia, as mutually exclusive processes take place here. Suburbanization has encroached on even the best quality agricultural areas through construction, which is why the share of arable land is decreasing. The paper analyzes the processes of land use change on the Dravsko polje in the period between 2000 and 2023. Changes in land use categories are shown at the level of the entire Dravsko polje and by cadastral municipalities. The directions of land use change and the process of extensification are also shown in particular. We also presented the processes of changes in arable land in areas that are of exceptional and very high importance for agriculture and food production.

Uvod

Dravsko polje zavzema med slovenskimi pokrajinami posebno mesto. Melik (1957, 306–308) Dravsko polje (Zgornje Dravsko polje) označuje kot eno naših najrodovitnejših in najlepših poljedelskih pokrajin. Ilešič (1967, 15) opisuje Dravsko polje po svojem prvotnem kulturno pokrajinskem značaju kot tipično obpanonsko agrarno pokrajino s tradicionalnim, dokaj intenzivnim kmetijstvom, oprtim na žito, krompir in živinorejo. Tudi Pak (1969, 283) Dravsko polje označuje kot eno od naših najizrazitejših obpanonskih pokrajin. Njen pomemben agrarni značaj se je ohranil vse do danes. Žiberna in Ivajnsič (2022) ugotavljata, da je bil na Dravski ravnini (v katero poleg Dravskega polja sodita tudi Ptujsko in Središko polje) delež obdelovalnih površin 52,6 %, kar je to mezonegijo v okviru Slovenije uvrščalo na drugo mesto, takoj za Mursko ravnino (58,7 %). Procesu suburbanizacije in deagrarizacije, ki smo jim v Sloveniji priča po 2. svetovni vojni (Kokole 1998, 314) niso zaobšli Dravskega polja. Pak (1969) navaja, da so se procesi suburbanizacije (in z njo povezane deagrarizacije) najintenzivneje širili iz Maribora, Ptuja in Kidričevega.

V zvezi s tem izpostavlja procese prehajanja obdelovalnih površin v travnike in pašnike (proces ozelenjevanja). Ti procesi so se do današnjih dni nadaljevali ali ponekod celo stopnjevali: Žiberna in Ivajnsič (2022) izpostavljata, da je v obdobju 2000–2022 po slovenskih mezonegijah največ njiv in vrtov prešlo v pozidana in sorodna zemljišča na Murski ravnini (797,0 ha), takoj zatem pa sledi Dravska ravan (660,4 ha). Koeficient ekstenzifikacije (razmerje med novonastalimi neobdelovalnimi in novonastalimi obdelovalnimi površinami) za obdobje 2000–2022 za Dravsko ravan znaša 1,92. Po tem koeficientu se Dravska ravan nahaja na 11. mestu med slovenskimi mezonegijami. V obpanonski severovzhodni Sloveniji je koeficient višji le še v Lendavskih gorinah. Kljub načelnim poskusom za izboljšanje samooskrbnosti in prehranske neodvisnosti pa se procesi opuščanja obdelovalnih površin nadaljujejo (Žiberna 2018; Žiberna, Ivajnsič 2022). To je tudi motiv za natančnejšo analizo sprememb rabe tal na Dravskem polju v obdobju 2000–2023.

Podatki in metodologija dela

Pri določanju območja obravnave (slika 1) smo upoštevali regionalizacijo, ki je bila izdelana v okviru projekta Regionalna geografska monografija Slovenije (Pak 1994) in po kateri so na območje Dravskega polja uvrščene naslednje katastrske občine (v

nadaljevanju k. o.): Slovenja vas, Gerečja vas, Hajdoše, Skorba, Hajdina, Draženci, Šturmovci, Pobrežje, Lancova vas, Sela, Trnovec, Apače, Lovrenc na Dravskem polju, Župečja vas, Pleterje, Mihovce, Dragonja vas, Cirkovce, Starošince, Spodnje Jablane, Zgornje Jablane, Pongrce, Šikole, Jurovci, Razvanje, Zrkovci, Dogoše, Miklavž na Dravskem polju, Rogoza, Bohova, Spodnje Hoče, Zgornje Hoče, Slivnica, Orehova vas, Hotinja vas, Skoke, Loka pri Rošnji, Starše, Zlatoličje, Prepolje, Marjeta na Dravskem polju, Rače, Ješenca, Podova, Gorica, Zgornja Polskava, Spodnja Polskava, Stražgonjca, Gaj in Dobrava.

Podatke o rabi tal za leti 2000 in 2023 smo povzeli po Ministrstvu za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (MKGP). To letno objavlja podatke o kmetijski rabi tal v vektorskem in georeferenciranem shp formatu (Spletni vir 2). Vektorske podatke smo za vsako zemljiško kategorijo spremenili v rastrske, z velikostjo slikovnega elementa (piksla) 5 m x 5 m. Metodologija zajemanja rabe tal se je vmes spremenila, tako da so vse oblike rabe tal za leto 2000 uvrščene v 21 kategorij, za leto 2023 pa v 26 kategorij. Z združevanjem razredov smo ustvarili enajst kategorij rabe tal: njive in vrtovi, vinogradi, sadovnjaki, ostali trajni nasadi, travniki, zemljišča v zaraščanju, mešana raba zemljišč, pozidana in sorodna zemljišča, gozd, ostalo, vodne površine.

V prvi fazi raziskave smo analizirali naravnogeografske dejavnike, ki so pomembni za rabo tal na Dravskem polju. Pridobili smo podatke o naravnogeografskih enotah (Spletni vir 1), tipih prsti (Spletni vir 3) in podnebnih kazalcih (meteorološki postaji Letališče E. Rusjana Maribor in Starše) (Spletni vir 4). V nadaljevanju smo s pomočjo navzkrižnih tabel izračunali strukturo rabe tal za območje Dravskega polja v celoti in po katastrskih občinah za leti 2000 in 2023 in na osnovi tega izračunali spremembe rabe tal. Vektorske podatke o katastrskih občinah na Dravskem polju smo črpali s portala e-Geodetski podatki, ki je v lasti Geodetske uprave RS (Spletni vir 1). Nato smo s primerjavo rabe tal v letih 2000 in 2023 za vsak slikovni element določili smer spremembe rabe tal, pri čemer smo se osredotočili predvsem na spremembe obdelovalnih površin v neobdelovalne (proces ekstenzifikacije) in obratno (proces intenzifikacije), ter izračunali indeks ekstenzifikacije, ki predstavlja razmerje med novonastalimi neobdelovalnimi in novonastalimi obdelovalnimi površinami. Nekatere primere sprememb rabe tal smo prikazali tudi s pomočjo dostopnih ortofoto posnetkov (v letih 2000, 2006, 2022) (Spletni vir 1).

Vlada Republike Slovenije je leta 2016 sprejela Uredbo o območjih za kmetijstvo in pridelavo hrane, ki so strateškega pomena za državo (UL 71 2016). Uredba določa območja za kmetijstvo in pridelavo hrane, ki so strateškega pomena za Slovenijo zaradi pridelovalnega potenciala kmetijskih zemljišč, njihovega obsega, zaokroženosti, zagotavljanja pridelave hrane ali celovitega razvoja podeželja in pokrajine. Strateška območja za kmetijstvo in pridelavo hrane (v nadaljevanju SO) se delijo na štiri tipe, in sicer od bolj do manj pomembnih: izjemno pomembna območja za kmetijstvo in pridelavo hrane, zelo pomembna območja za kmetijstvo in pridelavo hrane, pomembna območja za kmetijstvo in pridelavo hrane in ostala območja za kmetijstvo in pridelavo hrane.

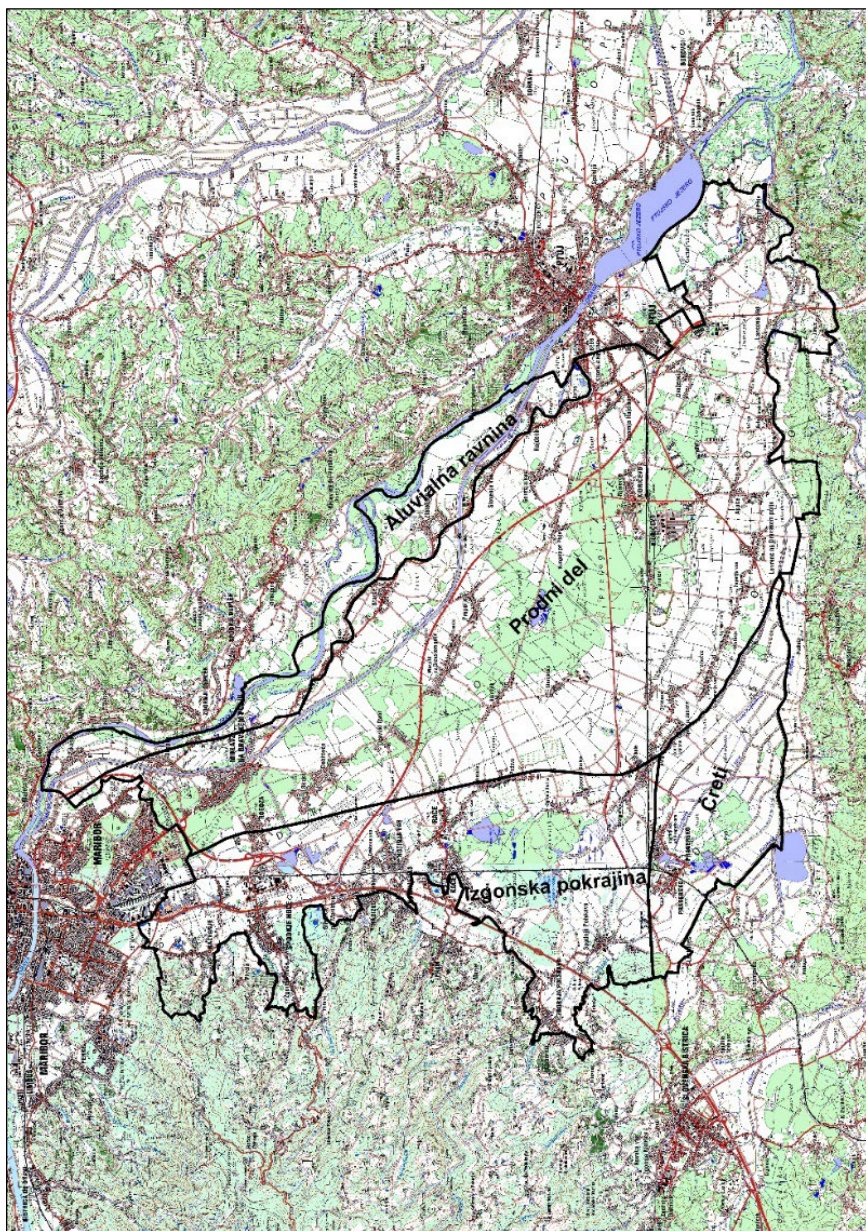
Podatki so v vektorski obliki v shp formatu na voljo na spletni strani Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (Spletni vir 2). V naši analizi smo se osredotočili na spremembe rabe tal na izjemno pomembnih območjih in zelo pomembnih območjih (kategoriji 1 in 2, v nadaljevanju SO).

Naravnogeografski dejavniki, ki so pomembni za rabo tal na Dravskem polju

Gams (1979, 37; 1986, 152) navaja, da so nosilni pokrajinsko-ekološki elementi v razgibanem svetu predvsem relief (nadmorska višina, naklon pobočij, ekspozicija pobočij) in z njim povezane topoklimatske značilnosti (direktno sončno obsevanje, temperatura zraka, višina padavin itd.). Na ravnini so po njegovem mnenju nosilni pokrajinsko-ekološki elementi vezani predvsem na pedogeografske in hidrogeografske razmere. V tem smislu je Dravsko polje dober dokaz tega pristopa.

Pak v svoji daljši razpravi »Družbenogeografski razvoj Zgornjega Dravskega polja« (1969, 285–289) členi Dravsko polje v štiri enote: prodni del, izgonsko pokrajino, čreti in aluvialno ravnino. Dravsko polje je po nastanku pliokvartarna tektonska udorina (Mioč, Žnidarčič 1989 13, 42). Drava je v preteklosti tektonsko depresijo napolnila s fluvioglacialnim materialom, kasneje pa z vrezovanjem v lastno nastetje izoblikovala sistem štirih teras.

Osrednji del Dravskega polja, ki predstavlja njegovo največjo enoto, pokrivajo pleistocenske naplavine, ki jih sestavlja prod s peskom, med njimi so posamezne plasti peska, gline in konglomerata. Tako litološko podlago so že v preteklosti

Slika 1: Pregledna karta Dravskega polja z naravnogeografskimi enotami

Vir: Spletni vir 1; Regionalna geografska monografija Slovenije 1994; Pak 1969.

Naravnogeografske regionalizacije Dravskega polja (Zgonik 1937; Ilesič 1967; Pak 1969) so pokazale, da pedogeografske in hidrogeološke razmere na Dravskem polju niso vplivale le na strukturo rabe tal, pač pa tudi na razmestitev naselij in potek komunikacij.

kasneje izkoriščali tudi za deponije komunalnih odpadkov, kar je povzročilo vrsto ekoloških problemov. V pasu med Miklavžem na Dravskem polju in Kidričevim je debelina prsti najmanjša, manjša je tudi retencijska vodna kapaciteta, zato so tukaj kmetijske kulture, predvsem koruza, bolj izpostavljene suši. Na tem delu je v gozdnih sestojih tudi zaznati veliko rdečega bora, ki je indikator plitvih in sušnih prsti (Gams 1986, 73).

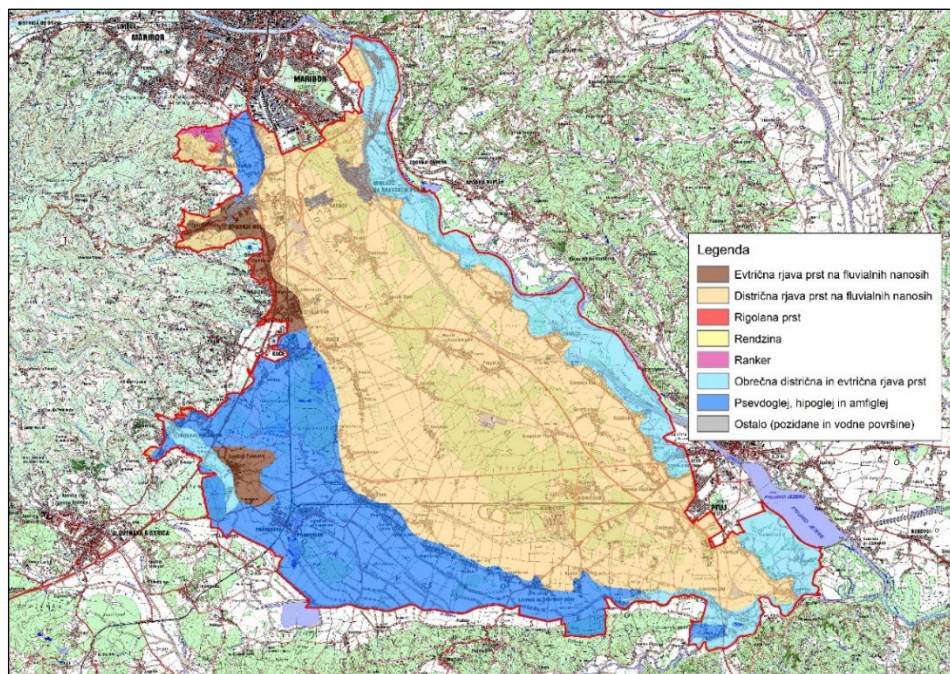
Drugo enoto Dravskega polja predstavlja aluvialna ravnica ob Dravi, ki je zaradi manj kvalitetnih prsti neprimerna za intenzivno kmetijstvo. Posebnost Dravskega polja je t. i. »izgonska pokrajina«. Predstavlja del Dravskega polja ob vznožju Pohorja. Pohorski potoki so prinašali finejši material in ga odlagali na prehodu na ravnino. Struge potokov so se tako na lastnih sedimentih dvigale nad okoliško območje. Strugo, ki leži višje od okolice, imenujemo izgonska struga, pokrajino, kjer so taki pojavi pogosti, pa izgonska pokrajina. Zanj so značilne svojstvene hidrografske značilnosti in način kmečkega gospodarjenja.

Na mestu, kjer se plast glinasto-ilovnatih nanosov izklini in pride na površje prodnata litološka osnova, izgonski potoki poniknejo. Južno od izgonske pokrajine je vlažnejši svet, t. i. čreti. Čretna pokrajina je nastala, ko so pohorski potoki na ravnini odlagali glinasto-ilovnat material, vendar je zaradi zelo majhnega strmca potokov voda pričela zastajati. Čretna pokrajina nikoli ni bila zanimiva za poselitev, zato so bili do nedavnega tu le travniki in pašniki. Melioracije v osemdesetih letih in procesi osuševanja so to pokrajino napravili zanimivo tudi za poljedelstvo. Tu se danes nahajajo obširni njivski kompleksi (Žiberna 2000, 24). Prodni del pokriva 58,8 % regije, izgonska pokrajina 23,9 %, čreti 9,1 %, aluvialna ravnina pa 8,1 %.

Naravnogeografska členitev je v tesni povezavi s tipi prsti (slika 2). Na osrednjem prodnatem delu izrazito prevladuje distrična rjava prst na fluvialnih nanosih (58,7 % obravnavanega površja). V dveh manjših zaplatah se ta tip prsti pojavlja na območju Zgornjih Hoč in Razvanja. Evtrična rjava prst (3,1 % površja) se nahaja na območju izgonske pokrajine v pasu, ki se vleče od Zgornjih in Spodnjih Hoč preko Slivnice do Hotinje vasi. Osamljena zaplata se nahaja tudi vzhodno od Spodnje Polskave.

Pseudoglej, hipoglej in amfiglej, ki skupaj pokrivajo 23,7 % površja, se nahajajo v severnem delu izgonske pokrajine (med vznožjem Pohorja in južno vpadnico v Maribor) ter v pasu med Račami, Zgornjo Polskavo, Pragerskim in Selami severno

od slemena Savinsko. Pokriva torej južni del izgonske pokrajine in celotno črtno pokrajino. Za to območje so bili v preteklosti značilni mokrotni travniki in pašniki in celo poselitev ter komunikacije so se naslanjali na rob tega območja. Na severovzhodni rob tega območja se navezuje niz naselij na črti Rače–Zgornja Gorica–Spodnja Gorica–Stražgonjca–Šikole–Zgornje Jablane–Spodnje Jablane–Dragonja vas–Mihovce–Pleterje–Župečja vas–Lovrenc na Dravskem polju–Apače. Kot smo že omenili, so predvsem v 80. letih 20. stoletja območje meliorirali in komasirali, zato danes tu prevladujejo njivske površine. Obrečna distrična in evtrična rjava prst (12,7 % površja) se nahaja na najnižji terasi ob reki Dravi in ob spodnjem toku Polskave. Vsi ostali tipi prsti se nahajajo na zanemarljivih deležih obravnavanega površja: ranker na vzhodnem vznožju Pohorja na območju Razvanja, kjer se zaradi vinogradništva nahaja tudi manjša zaplata rigolane prsti.

Slika 2: Generalizirana karta tipov prsti na Dravskem polju

Vir: Spletni vir 2.

Dravsko polje se nahaja na območju obpanonskega podnebja. Kontinentalni značaj se v splošnem večja proti vzhodu, kar se odraža tudi na razporeditvi padavin. Povprečna letna temperatura na meteorološki postaji Letališče Edvarda Rusjana je v

obdobju 1991–2020 znašala 10,7 °C, povprečna januarska 0,0 °C, povprečna julijska temperatura pa 21,0 °C. Povprečna letna temperaturna amplituda znaša torej 21,0 °C.

Letna višina padavin je 939 mm, pri čemer največ padavin pade v poletnih mesecih kot konvektivne padavine (junija 107 mm). Z vidika temperatur in letne višine padavin je območje primerno za poljedelstvo, vendar pa se v zadnjih treh do štirih desetletjih zlasti v poletnih mesecih pojavlja problem suš. Kljub poletnemu višku padavin je zaradi vedno višje evapotranspiracije klimatska vodna bilanca v poletnih mesecih negativna. Meteorološka postaja Starše je v obdobju 1961–2016 v mesecih junij, julij in avgust v povprečju beležila deficit vlage v višini 106 mm. V istem obdobju je trend vodne bilance v Staršah znašal –5,5 mm na leto (Žiberna 2017). Pojav suše potencirajo še plitve prsti na prodni ravnini z manjšo retencijsko vodno kapaciteto. Zaradi suše je prizadeta zlasti koroza, ki v fenofazo rasti, ko za to potrebuje veliko vlage, vstopa ravno v času, ko je možnost pojava suše že velika.

Spremembe rabe tal na Dravskem polju v obdobju 2000–2023

Leta 2000 je bilo na Dravskem polju 14.256,3 ha njiv in vrtov (57,5 % celotne površine), 24,5 ha vinogradov (0,1 %), 138,2 ha sadovnjakov (0,6 %), 1581,7 ha travnikov (6,4 %), 55,5 ha zemljišč v zaraščanju (0,2 %), 347,6 ha mešane rabe zemljišč (1,4 %), 4938,1 ha gozdnih površin (19,9 %), 2891,7 ha pozidanih in sorodnih površin (11,7 %) ter 531,4 ha vodnih površin. Leta 2023 so njive in vrtovi pokrivali 13.220,3 ha površja (53,3 %), vinogradi 16,1 ha (0,1 %), sadovnjaki 170,1 ha (0,7 %), travniki 1674,2 ha (6,8 %) in zemljišča v zaraščanju 907,7 ha (3,7 %), gozd 4521,7 ha (18,2 %), pozidane in sorodne površine 3706,3 ha (14,9 %) in vodne površine 556,8 ha (2,2 %) (slika 3).

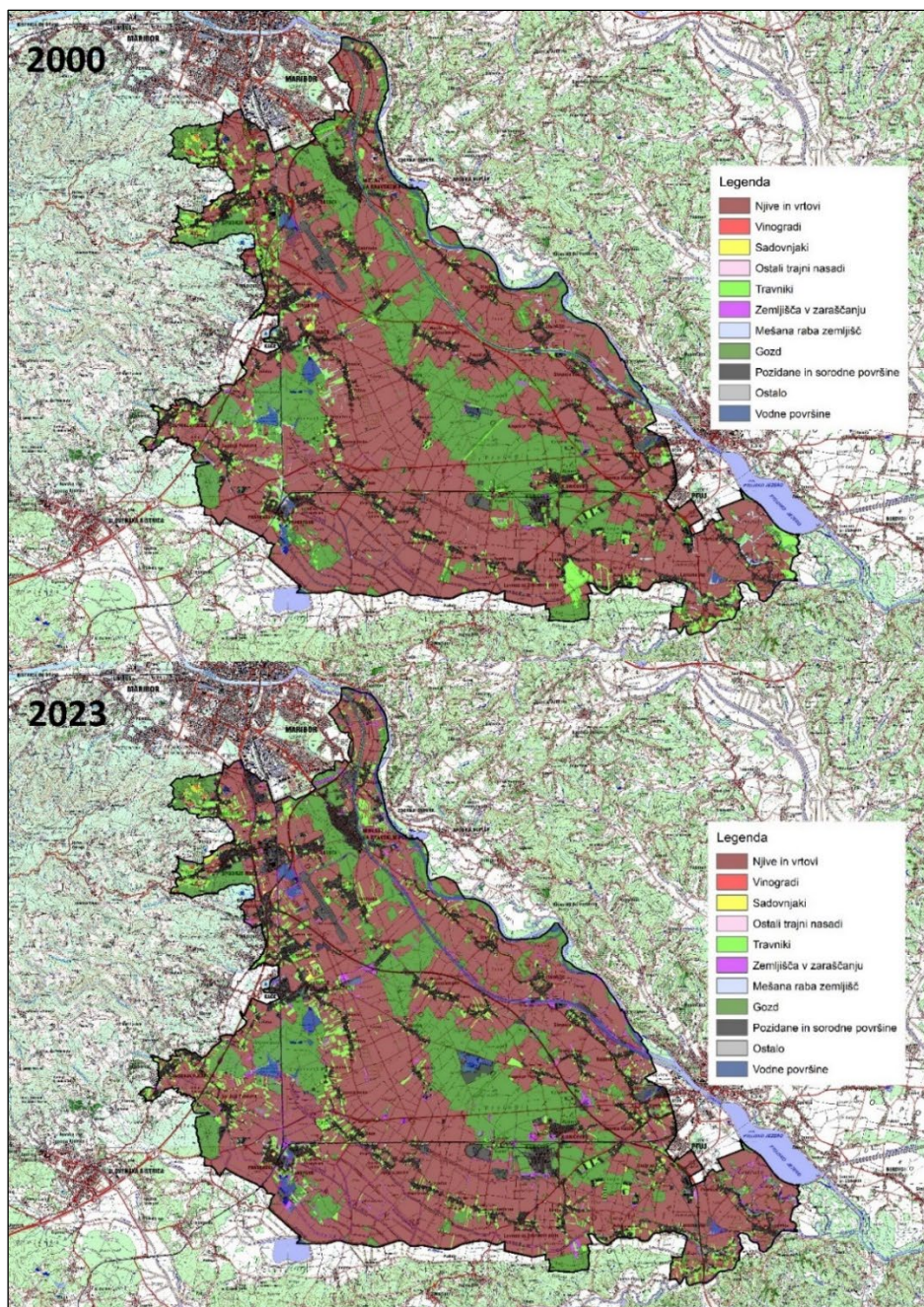
V absolutnem smislu so se najbolj zmanjšale površine njiv in vrtov (za 1036,0 ha ali 4,18 odstotnih točk ali OT) in gozdne površine (za 416,4 ha ali 1,68 OT). Največje povečanje je bilo zaznati pri zemljiščih v zaraščanju (za 852,2 ha ali za 3,44 OT) ter pri pozidanih in sorodnih površinah (za 814,6 ha ali za 3,29 OT). Obdelovalne površine (kamor smo uvrstili njive in vrtove, vinograde in sadovnjake) so se v obdobju 2000–2023 zmanjšale za 1010,5 ha ali za 4,08 OT. To pomeni, da smo v povprečju izgubili 42,1 ha obdelovalnih površin na leto oziroma 3,5 ha na mesec.

Procese sprememb rabe tal v mezoregiji Dravska ravan (kamor sodi tudi Dravsko polje) smo postavili tudi v širši kontekst. Primerjali smo spremembe nekaterih pomembnejših kategorij rabe tal z ostalimi mezoregijami v Sloveniji. Njive in vrtovi so se v obdobju 2000–2023 najbolj zmanjšali na Ljubljanskem barju (za 23,54 OT), medtem ko Dravska ravan med 48 mezoregijami z zmanjšanjem za 3,11 OT zaseda 10. mesto. Travniki so se najbolj zmanjšali na Podgorskem krasu, Čičariji in Podgrajskem podolju (za 8,71 OT), na Dravski ravni pa za 0,01 OT, kar to mezoregijo uvršča na 20. mesto. Zemljišča v zaraščanju so se najbolj povečala v Halozah (za 9,13 OT), na Dravski ravni pa za 3,03 OT, kar uvršča Dravsko polje na 20. mesto. Gozdne površine so se najbolj zmanjšale v Srednjesotelskem gričevju (za 2,11 OT), na Dravski ravni pa za 1,06 OT (17. mesto). Pozidane in sorodne površine so se najbolj povečale v Koprskih brdih (za 4,27 OT), Krški ravni (za 2,78 OT) in Savski ravni (za 2,50 OT). Dravska ravan sledi na 4. mestu s povečanjem za 2,36 OT.

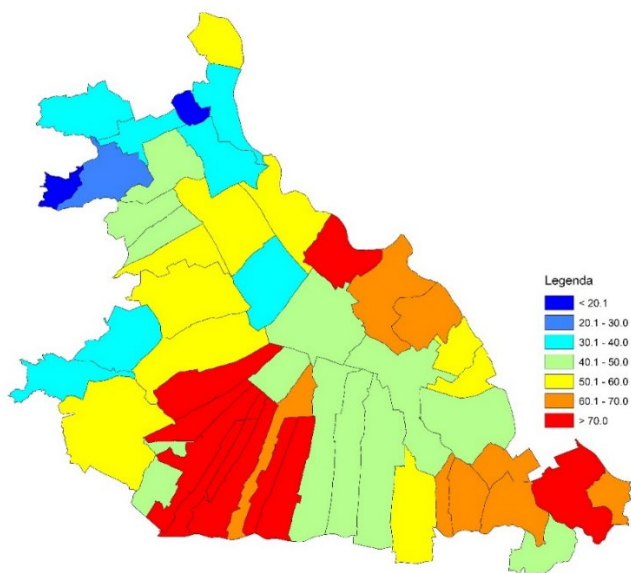
Iz podatkov se da sklepati, da Dravsko polje v slovenskem merilu torej izstopa po nadpovprečnem umiku njiv in vrtov ter predvsem nadpovprečnem povečanju pozidanih in sorodnih površin in deloma tudi po povečanju zemljišč v zaraščanju ter zmanjšanju gozdnih površin.

Njivske površine se pojavljajo v vseh naravnogeografskih enotah na Dravskem polju, tudi v čretni pokrajini in na aluvialni ravnici. V največjih kompleksih se njivske površine nahajajo na območju med gozdom Grajevnik na zahodu in Brunšvikom, Starošinci ter Strniščem na vzhodu. Večji njivski kompleksi se nahajajo tudi v meliorirani in komasirani čretni pokrajini med vodotokoma Reka na severu in Polskava na jugu. V ostalih delih Dravskega polja so njivske površine bolj razdrobljene zaradi gozdnih otočkov, hidroenergetskega kanala, naselij, avtoceste in ostalega cestnega omrežja.

Delež njiv in vrtov je bil leta 2023 najvišji v k. o. na južnem delu Dravskega polja. V k. o. Mihovci kar 90,9 %, v Spodnjih Jablanah 85,9 %, v Dragonji vasi 84,2 %, v Zgornjih Jablanah 83,3 % in v Šikolah 76,2 %. V Staršah je bil ta delež 70,6 %, v Šturmovcih pa 70,0 %. Najnižji delež njiv in vrtov so beležile k. o., ki se nahajajo bližje mestu Maribor: Dobrava (6,9 %), Zgornje Hoče (13,2 %), Spodnje Hoče (21,3 %) in Razvanje (31,7 %) (slika 4).

Slika 3: Raba tal leta 2000 (zgoraj) in leta 2023 (spodaj) na Dravskem polju
Vir podatkov: Spletni vir 2.

Slika 4: Delež njiv in vrtov leta 2023 po katastrskih občinah na Dravskem polju

Vir podatkov: Spletni vir 2.

Vinogradniške površine se nahajajo v manjši meri na vzhodnem pobočju Pohorja nad Razvanjem in južno od Habakuka. Sadjarske površine prav tako ne predstavljajo pomembnega deleža. Še največ jih je na pobočjih Pohorja v Zgornjih Hočah in v Razvanju, sicer pa se v drobnih zaplatah pojavljajo skoraj povsod na Dravskem polju.

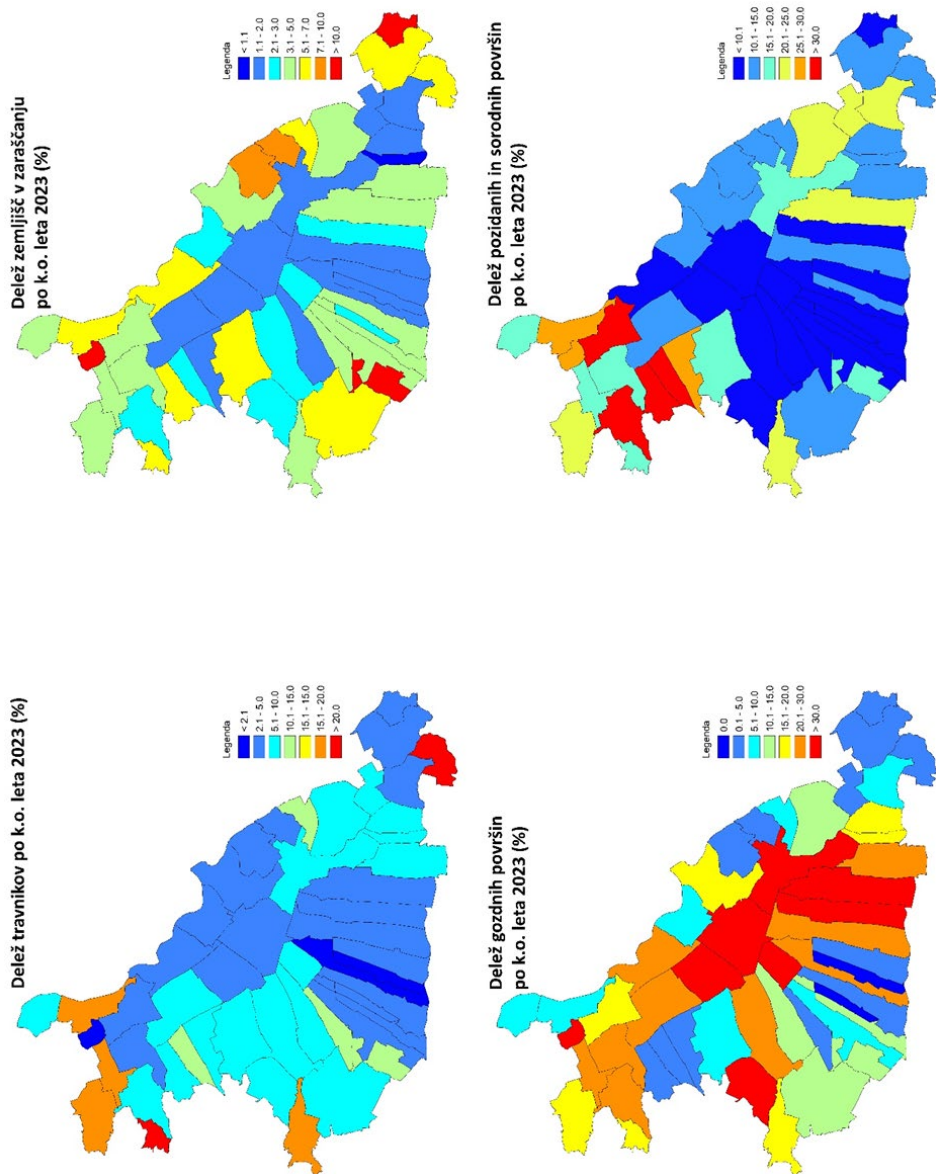
Tudi travniške površine so se leta 2023 pojavljale skoraj povsod na Dravskem polju. Travniške površine na Dravskem polju se pogosto pojavljajo na robu naselij v obliki ozkih delcev ali jermenov (Ilešič 1950, 39; Pak 1969, 317–318). V večini katastrskih občin na Dravskem polju delež travnikov ne presega 10 %. Najvišji delež se je leta 2023 pojavljal v k. o. Zgornje Hoče (31,2%) in k. o. Jurovci (20,5 %), najnižji pa v k. o. Cirkovce (2,1 %), Dobrava in Dragonja vas (po 1,7 %) ter Mihovce (2,0 %). Zemljišča v zaraščanju po katastrskih občinah redko presegajo 10 % površja: najvišji delež je v k. o. Šturmovci (12,2 %), Dobrava (10,9 %) in Gaj (10,0 %). Visoki deleži se pojavljajo še v k. o. Hajdoše (9,9 %) in Slovenja vas (7,3 %). Najnižji deleži so na območju k. o. v osrednjem delu Dravskega polja, kjer je danes višji delež gozda in na območjih z višjimi deleži njiv in vrtov v južnem in jugovzhodnem delu Dravskega polja.

Omenili smo že, da se gozdne površine na Dravskem polju nahajajo na območju, kjer so prsti najplitvejše in kot take bolj izpostavljene suši. V k. o. Marjeta na Dravskem polju je delež gozdnih površin 54,2 %, v k. o. Dobrava pa 53,4 %. Na območjih, usmerjenih v poljedelstvo, je delež gozdnih površin seveda nizek: v k. o. Dragonja vas in Zgornje Jablane gozdnih površin ni, v k. o. Mihovce, Orehova vas, Stražgonjca in Slivnica pa je ta nižji od 1 %. Pozidane in sorodne površine so najvišje v k. o. Spodnje Hoče, kjer pokrivajo kar 43,6 % površja, v k. o. Orehova vas 34,6 %, v k. o. Slivnica 32,9 %, v k. o. Miklavž na Dravskem polju pa 32,1 %. Najnižji deleži se pojavljajo v k. o. Šturmovci (4,2 %), Pongrce (4,5 %), Mihovce (4,8 %), Spodnje Jablane (5,9 %) in Podova (6,0 %) (slika 5).

Izračun navzkrižnih Pearsonovih koeficientov korelacije med deleži različnih tipov rabe tal po katastrskih občinah leta 2023 kažejo, da se nekatere oblike rabe tal močno povezujejo, druge pa izključujejo. Pearsonov koeficient korelacije med vinogradi in sadovnjaki je seveda visok (0,944). Korelacijski koeficient med deležem njiv ter deležem gozdnih površin je $-0,631$, med delež njiv in deležem pozidanih in sorodnih površin pa $-0,558$, kar kaže na določeno koncentracijo vseh treh tipov rabe tal po katastrskih občinah (vsi korelacijski koeficienti so statistično značilni s stopnjo zaupanja 0,01).

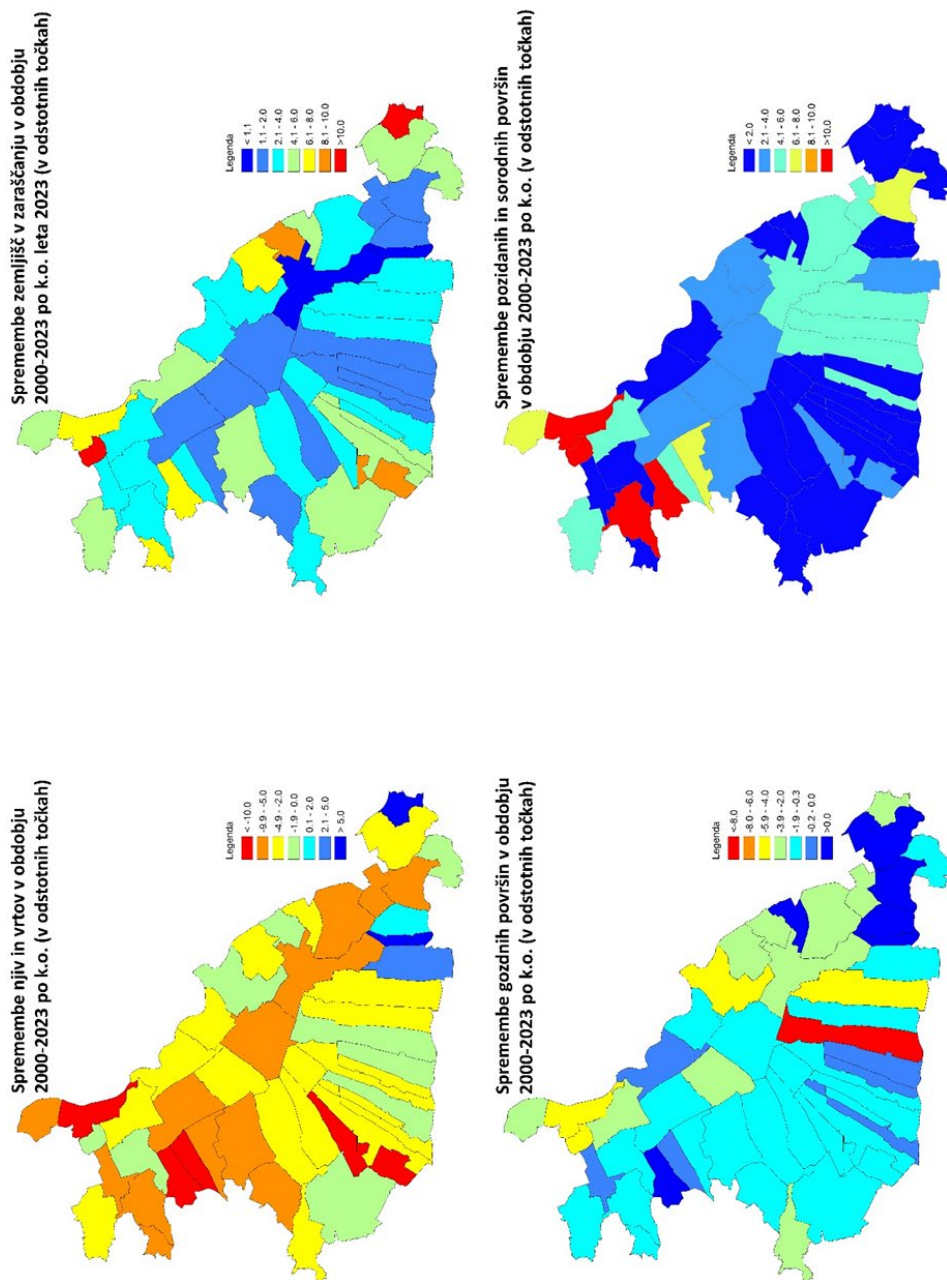
V nadaljevanju bomo obravnavali spremembe izbranih kategorij rabe tal po katastrskih občinah na Dravskem polju med letoma 2000 in 2023 (slika 6). Deleži njiv in vrtov so se najbolj znižali v k. o. Dogoš (–18,3 odstotnih točk ali OT), Orehova vas (–14,9 OT), Gaj (–14,7 OT), Stražgonjca (–13,8 OT) in Slivnica (–10,9 OT). V vseh naštetih katastrskih občinah gre umik njiv in vrtov pripisati podobnim procesom. V k. o. Dogoš so se v obravnavanem obdobju njive in vrtovi spremenili v travnike na 46,9 ha, v pozidana in sorodna zemljišča na 26,1 ha in v zemljišča v zaraščanju na 8,6 ha.

Podobno je v k. o. Stražgonjca. V k. o. Orehova vas so se njive in vrtovi spremenili v pozidana in sorodna zemljišča na 21,0 ha, v travnike na 18,3 ha in v zemljišča v zaraščanju na 2,8 ha. V k. o. Gaj so prevladovala spremembe njiv in vrtov v travnike (23,4 ha), v zemljišča v zaraščanju (14,3 ha) in v pozidana in sorodna zemljišča (7,4 ha). Zemljišča v zaraščanju so se relativno najbolj povečala v k. o. Šturmovci (11,4 OT; na območju starih meandrov pritokov Dravinje), Dobrava (10,9 OT; na

Slika 5: Delež travnikov, zemljišč v zaraščanju, gozdnih površin in pozidanih in sorodnih površin leta 2023 po katastrskih občinah na Dravskem polju

Vir podatkov: Spletni vir 2.

Slika 6: Spremembe deleža njiv in vrtov, zemljišč v zaraščanju, gozdnih površin in pozidanih in sorodnih površin v obdobju 2000–2023 po katastrskih občinah na Dravskem polju

Vir podatkov: Spletni vir 2.

območju pod daljnovodi v Tezenskem gozdu), Gaj (9,8 OT; med Pragerskim in potokom Polskava v bližini glinokopov) in Hajdoše (9,5 OT; med kanalom pod HE Zlatoličje in staro strugo Drave). V skoraj nobenem od naštetih primerov ne gre za zaraščanje površin, ki bi bile zelo primerne za poljedelstvo. Največje povečanje gozda smo zaznali v k. o. Pobrežje (za 1,0 OT), vendar je bil v obravnavanem obdobju na Dravskem polju v splošnem bolj prisoten proces umika gozdnih površin. V k. o. Pleterje so se gozdne površine zmanjšale za 8,0 OT. V tem primeru gre za širjenje gramoznice južno od ceste Kungota pri Ptuj–Brunšvik (slika 7).

Gozdne površine so se v večji meri zmanjšale tudi v k. o. Dobrava (za 5,1 OT; predvsem na račun širjenja nove soseske), v k. o. Dogošje (za 4,7 OT; širjenje peskokopa zahodno od kanala HE Zlatoličje), v k. o. Lovrenc na Dravskem polju (za 4,5 OT; izgradnja novega podvoza ceste Kidričevo–Župečja vas v Strnišču, izgradnja novega priključka do tovarne Talum). Večje zaplate umika gozdnih površin se pojavljajo tudi ob leta 2009 odprtem avtocestnem odseku Slivnica–Draženci. Pozidana in sorodna zemljišča so se najbolj povečala v k. o. Slivnica (za 13,2 OT; kar gre v veliki meri na račun izgradnje avtocestnega razcepa ter na račun izgradnje stavbe lakirnice Magna in pripadajočega parkirišča), v k. o. Spodnje Hoče (za 12,6 OT; izgradnja nove stanovanjske soseske južno od Pohorske ceste, širjenje industrijske cone zahodno od Slivniške ceste in širjenje industrijske cone zahodno od železnice), v k. o. Dobrava (za 11,3 OT; izgradnja avtoceste, nastanek nove stanovanjske soseske) in v k. o. Dogošje (za 10,3 OT).

Delež njiv in vrtov je bil leta 2023 pričakovano najvišji na prodnem delu (60,7 %), v izgonski pokrajini 18,8 %, v čreti 12,7 % in na aluvialni ravnini 7,9 %. Izgonska pokrajina, ki z robom sega tudi na vzhodne obronke Pohorja, beleži najvišji delež vinogradov (97,4 %) in sadovnjakov (60,0 %) na Dravskem polju. Zaskrbljujoče je dejstvo, da se je leta 2023 kar 45,8 % vseh zemljišč v zaraščanju nahajalo na prodnem delu, kjer je pridelovalni potencial najvišji. Tudi večina pozidanih in sorodnih površin se je leta 2023 nahajala na prodnem delu (57,1 %).

Spremembe rabe tal po naravnogeografskih enotah kažejo zanimive procese. V obdobju 2000–2023 so se njive in vrtovi v absolutnem smislu najbolj zmanjšali na prodnem delu (za 557,1 ha) in v izgonski pokrajini (za 380,1 ha), v relativnem smislu pa v izgonski pokrajini (za 6,4 OT) in na prodnem delu (za 3,8 OT). Zanimivo je, da so se na prodnem delu pozidana in sorodna zemljišča povečala za 524,5 ha (kar je

primerljivo s površinami umika njiv in vrtov), v izgonski pokrajini pa za 222,0 ha. Večje spremembe je mogoče zaznati tudi pri zemljiščih v zaraščanju. Ta so se v prodnem delu povečala za 384,1 ha (2,6 OT), v izgonski pokrajini pa za 220,2 ha (3,7 OT).

Slika 7: Širjenje peskokopa v k. o. Pleterje južno od ceste Kungota pri Ptuj–Brunšvik med letoma 2000 (zgoraj) in 2022 (spodaj)

V severnem delu peskokopa je nastal Športno rekreacijski center Green Lake.

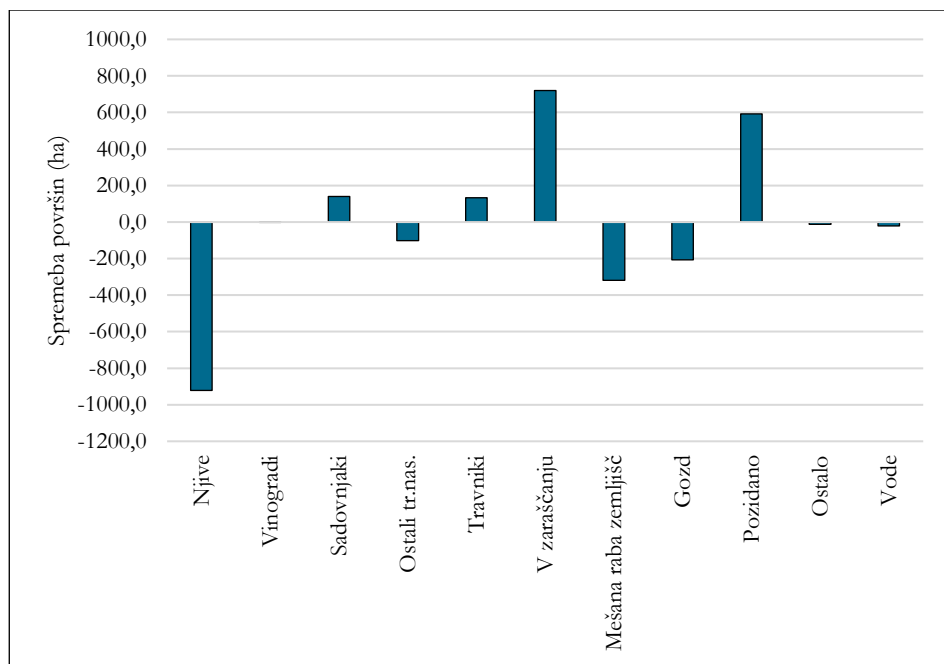
Vir: Spletni vir 1.

Slika 8: Širjenje pozidanih površin zaradi izgradnje avtocestnega razcepa v Slivnici, avtoceste Slivnica–Draženci in lakirnice podjetja Magna med letoma 2006 (zgoraj) in 2022 (spodaj)

V severnem delu posnetkov se je na njivske površine razširil tudi peskokop v Slivnici.

Vir: Spletni vir 1.

Slika 9: Spremembe kategorij rabe tal na izjemno pomembnih območjih za kmetijstvo in pridelavo hrane na Dravskem polju v obdobju 2000–2023

Vir podatkov: Spletni vir 2.

Vinogradniške površine se nahajajo v manjši meri na vzhodnem pobočju Pohorja nad Razvanjem in južno od Habakuka. Sadjarske površine prav tako ne predstavljajo pomembnega deleža. Še največ jih je na pobočjih Pohorja v Zgornjih Hočah in v Razvanju, sicer pa se v drobnih zaplatah pojavljajo skoraj povsod na Dravskem polju.

Že v uvodu omenjena izjemno pomembna območja za kmetijstvo in pridelavo hrane pokrivajo na Dravskem polju najrodovitnejša območja z najvišjim pridelovalnim potencialom. Ocenimo lahko, da so v obdobju 2000–2023 procesi spremembe strukture rabe tal na teh območjih šli v neugodno smer. Površine z njivami in vrtovi so se na teh območjih zmanjšale za 922,1 ha (ali za 4,6 OT), medtem ko so se zemljišča v zaraščanju povečala za 719,6 ha (za 3,6 OT), pozidane in sorodne površine pa za 591,5 ha (za 3,0 OT). Podobne procese je mogoče zaznati tudi drugje na izjemno pomembnih območjih za kmetijstvo in pridelavo hrane v Sloveniji (Žiberna 2018).

V tem smislu tudi Dravsko polje predstavlja konfliktno območje med poskusi ohranjanja obdelovalnih površin zaradi samooskrbe s hrano in pritiski na te površine zaradi pozidave s stanovanjskimi površinami, infrastrukturo (ceste, tovarne) in drugim širjenjem gospodarske dejavnosti (peskokopi). Drugi del problema ustvarjajo nova zemljišča v zaraščanju, ki predstavljajo kar 78,0 % od izgubljenih njiv in vrtov na izjemno pomembnih območjih za kmetijstvo in pridelavo hrane na Dravskem polju.

Smeri sprememb rabe tal na Dravskem polju v obdobju 2000–2023

V dosednji razpravi smo se ukvarjali s splošnimi spremembami kategorij rabe tal. V nadaljevanju se bomo bolj osredotočili na smeri sprememb med kategorijami rabe tal na Dravskem polju v obdobju 2000–2023.

Žiberna (2018) ugotavlja, da so se obdelovalne površine v obdobju 2000–2017 najbolj zmanjšale v Osrednjeslovenski (za 5182,9 ha), Podravski (za 4626,8 ha), Savinjski (za 3667,0 ha) in Pomurski statistični regiji (za 3004,3 ha). Izkoriščenost izjemno pomembnih in zelo pomembnih območij za kmetijstvo in pridelavo hrane v Podravski statistični regiji je bila leta 2017 le okoli 35 % (Žiberna 2018). Osrednje območje z najbolj kakovostnimi poljedelskimi površinami v Podravski statistični regiji predstavljata prav Dravsko in Ptujsko polje.

Na Dravskem polju so se kategorije rabe tal ohranile na 20.496,2 ha. Do sprememb, vendar znotraj skupine obdelovalnih površin, kamor smo poleg njiv in vrtov uvrstili še vinograde, sadovnjake in ostale trajne nasade, je prišlo na 59,2 ha, do sprememb znotraj skupine neobdelovalnih površin je prišlo na 1666,9 ha. Na 780,3 ha je prišlo do sprememb iz neobdelovalnih v obdelovalne površine (proces intenzifikacije), na 1790,8 ha pa do sprememb obdelovalnih v neobdelovalne površine (proces ekstenzifikacije). Razmerje med procesom ekstenzifikacije in intenzifikacije predstavlja koeficient ekstenzifikacije. Ta nam pove, koliko novonastalih neobdelovalnih površin se je pojavilo na en hektar novonastalih obdelovalnih površin.

Povprečni koeficient ekstenzifikacije znaša v obravnavanem obdobju za Dravsko polje 2,30. Za primerjavo naj omenimo, da je med naravnogeografskimi mezoregijami v Sloveniji v obdobju 2000–2022 najvišji koeficient ekstenzifikacije

imelo Ljubljansko barje (8,55), sledijo Lendavske gorice (5,33), Savska ravan (2,95) in Podgorski kras, Čičarija in Podgrajsko podolje (2,80). Dravska ravan (kamor poleg Dravskega polja uvrščamo še Ptujsko polje) je beležila koeficient ekstenzifikacije 1,92, kar je to mezonegijo med 48 slovenskimi mezonegijami uvrščalo na 11. mesto (Žiberna, Ivajnsič 2022).

Najbolj tipične smeri spremembe rabe tal na Dravskem polju so: njiva v travnik (815,1 ha), njiva v pozidana in sorodna zemljišča (607,7 ha), travnik v njive in vrtove (494,4 ha), travnik v pozidana in sorodna zemljišča (232,6 ha), gozd v pozidana in sorodna zemljišča (219,9 ha), travnik v zemljišče v zaraščanju (219,0 ha) in njiva v zemljišče v zaraščanju (215,1 ha). Pregled najznačilnejših smeri sprememb rabe tal po izbranih kategorijah rabe tal navajamo v preglednici 1.

Najpomembnejši izvori novonastalih zemljišč v zaraščanju so bili travniki (219,0 ha), njive in vrtovi (215,1 ha) in gozd (153,5 ha). Najpomembnejši izvori novonastalih pozidanih in sorodnih zemljišč so njive in vrtovi (607,7 ha), travniki (232,6 ha) in gozdovi (219,9 ha).

Preglednica 1: Tipične smeri spremembe rabe tal za nekatere najpomembnejše kategorije rabe tal na Dravskem polju v obdobju 2000–2023

Izvorna kategorija rabe tal	Končna kategorija rabe tal	Površina (ha)
Njive in vrtovi	Travniki	815,1
	Pozidana in sorodna zemljišča	607,7
	Zemljišča v zaraščanju	215,1
Vinogradi	Travniki	6,3
Sadovnjaki	Travniki	30,2
Travniki	Pozidana in sorodna zemljišča	41,6
	Njive in vrtovi	494,4
	Pozidana in sorodna zemljišča	232,6
Zemljišča v zaraščanju	Zemljišča v zaraščanju	219,0
	Pozidane in sorodne površine	17,3
	Gozd	11,5
Gozd	Pozidane in sorodne površine	219,85
	Zemljišča v zaraščanju	153,51

Vir: Spletni vir 2.

Eno od značilnosti smeri sprememb rabe tal na Dravskem polju bi lahko označili kot nekakšno viličenje: njive in vrtovi, ki so daleč najpomembnejši predstavnik kategorij rabe tal znotraj obdelovalnih površin, so v obravnavanem obdobju prehajali v travnike, pozidane površine in zemljišča v zaraščanju, oz. se njihova

namembnost opušča zaradi procesa ozelenjevanja in zaraščanja na eni strani ter procesa pozidave na drugi strani, kar dobro nakazuje slika 10, ki kaže spremembe deleža omenjenih kategorij na Dravskem polju po petletnih časovnih presekih: delež njiv in vrtov pada, delež zemljišč v zaraščanju ter pozidanih in sorodnih površin pa narašča.

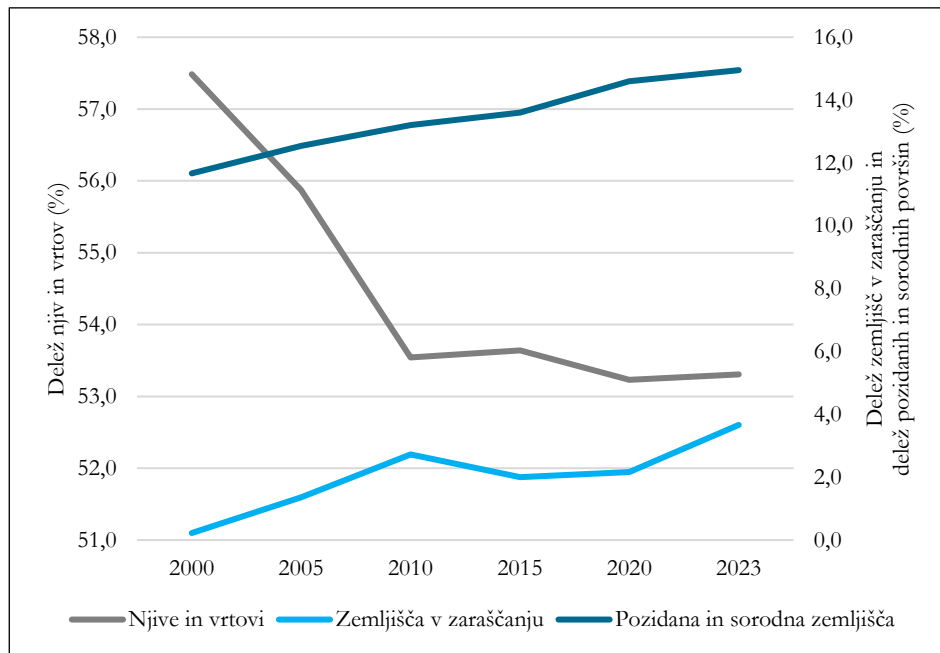
Oglejmo si še nekaj specifičnih smeri sprememb obdelovalnih površin po katastrskih občinah. Na Dravskem polju je bil v obdobju 2000–2023 delež obdelovalnih površin, ki so prešle v zemljišča v zaraščanju, od celotne površine 0,9 %. Ta delež je najvišji v k. o. Gaj, kar gre na račun zaraščanja območij okoli glinokopov in ob robu Streleskega centra Gaj. V k. o. Zgornje Hoče je delež 2,9 % (zaraščanje območja med Zgornjimi Hočami in Pivolo), v k. o. Slivnica 2,7 % (zaraščanje ob peskokopu zahodno od Letališča Edvarda Rusjana Maribor ter zaraščanje okoli novozgrajene infrastrukture lakirnice Magna), v k. o. Stražgonjca 2,3 % (zaraščanje ob železniškem razcepu v Pragerskem) in v k. o. Dogoš 2,1 % (zaraščanje v okolici Centralne čistilne naprave).

Delež obdelovalnih površin, ki so prešle v pozidana in sorodna zemljišča znaša na Dravskem polju 2,6 %, najvišji pa je v k. o. Orehova vas (7,8 %; novozgrajena avtocesta z izvozom, lakirnica Magna), v k. o. Zrkovci (7,2 %; novozgrajena avtocesta z izvozom Maribor - vzhod), v k. o. Lancova vas (7,2 %; novozgrajena avtocesta z izvozom, novozgrajeni center za ravnanje z odpadki), v k. o. Spodnje Hoče (6,8 %; novi hipermarketi v naselju, širjenje obrtne in industrijske cone) in v k. o. Dogoš (6,5 %; novozgrajena avtocesta z dvema počivališčema).

Obdelovalne površine so v obravnavanem obdobju na Dravskem polju najpogosteje prehajale v travnike (na 851,6 ha ali na 47,6 % vseh opuščenih obdelovalnih površinah), v pozidane in sorodne površine (650,3 ha ali 36,3 %) in v zemljišča v zaraščanju (225,3 ha ali 12,6 %). Najmanj sprememb v rabi tal je bilo deležno območje osrednjega gozda na Dravskem polju med Teznom in Draženci.

Obdelovalne površine so v travnike prehajale predvsem v izgonski in čretni pokrajini, na prodnem delu pa v Dogošah in na površinah ob naseljih na črti Skoke–Dravski dvor–Marjeta na Dravskem polju–Trniče–Prepolje–Kungota, med Cirkovcami in Apačami ter v okolici Starošinc in Brunšvika. Obdelovalne površine, ki so se spremenile v zemljišča v zaraščanju, so se nahajale najpogosteje na robovih

novih kategorij rabe tal (peskokopi, zaliti z vodo, ob avtocestah ali avtocestnih izvozih ipd.).

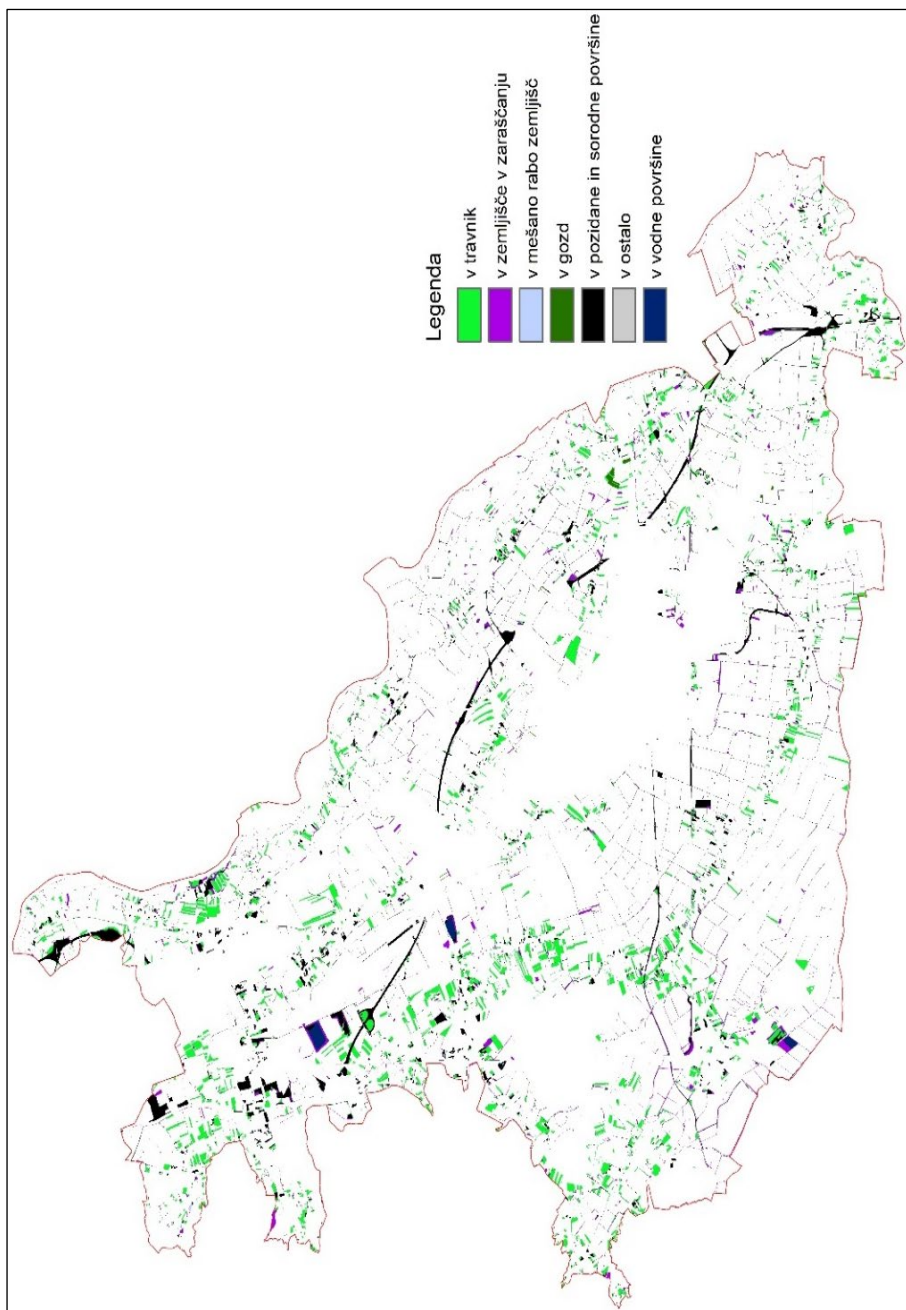

Slika 10: Spremembe deleža izbranih kategorij rabe tal po petletnih nizih na Dravskem polju v obdobju 2000–2023

Vir: Spletni vir 2.

Naj na koncu navedemo še razlike v koeficientu ekstenzifikacije po katastrskih občinah na Dravskem polju. Spomnimo, da koeficienti višji od 1 pomenijo, da je spreminjanje obdelovalnih površin v neobdelovalne intenzivnejše od obratnega procesa. Omenili smo že, da znaša povprečen koeficient ekstenzifikacije za Dravsko polje v obdobju 2000–2023 2,30.

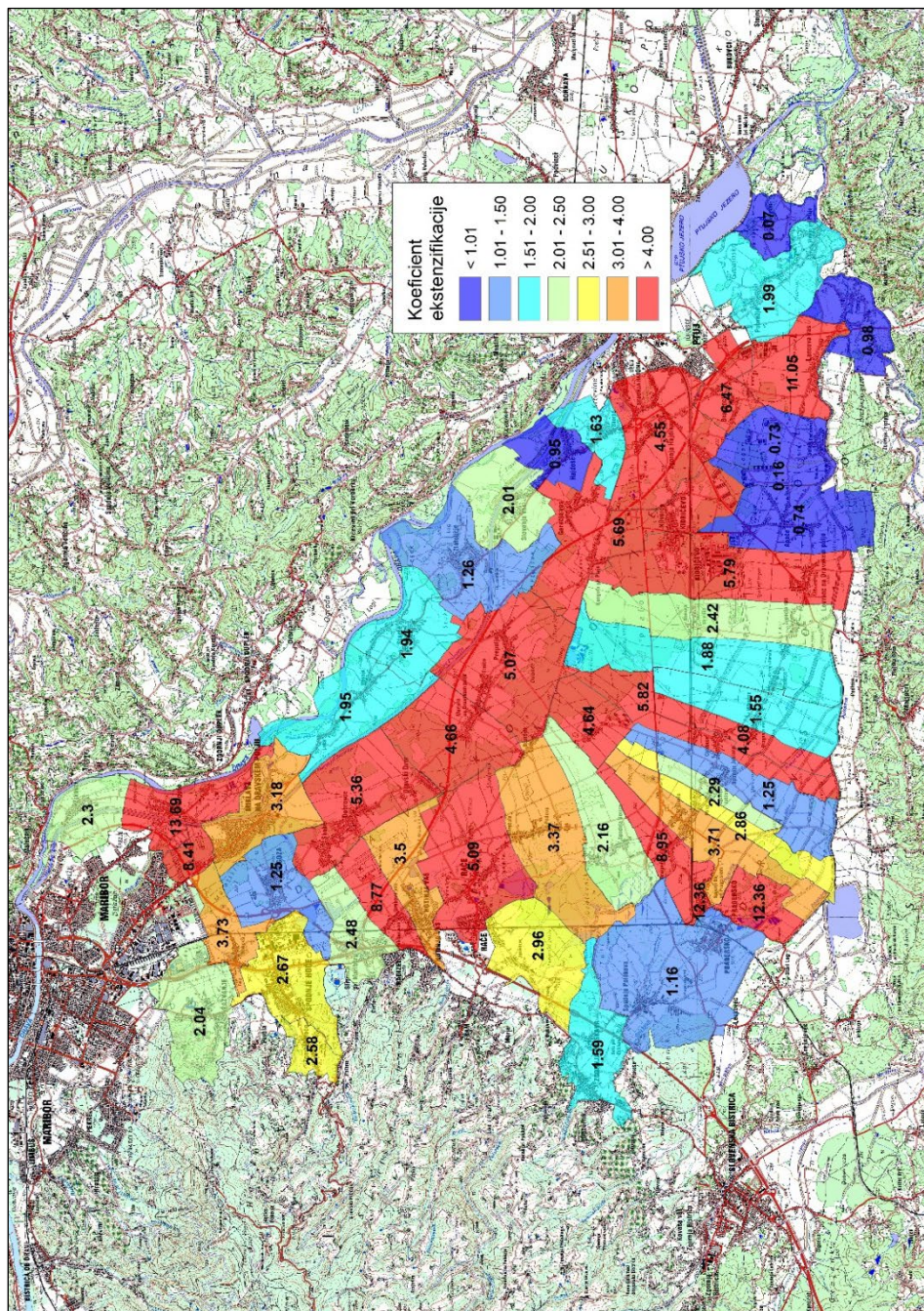
Najvišji koeficienti ekstenzifikacije so v k. o. Dogošče (13,69), Gaj (12,36), Lancova vas (11,05), Stražgonjca (8,95), Orehova vas (8,77) in Dobrava (8,41). Le šest k. o. je imelo koeficiente ekstenzifikacije nižje od 1: k. o. Šturmovci (0,07), Trnovec (0,16), Sela (0,73), Apače (0,74), Hajdoše (0,95) in Jurovci (0,98). Katastrske občine s koeficienti pod 1 se nahajajo na robnih območjih, predvsem v južnem in jugovzhodnem delu Dravskega polja.

Slika 11: Smeri spremembe obdelovalnih površin v različne oblike neobdelovalnih površin na Dravskem polju v obdobju 2000–2023

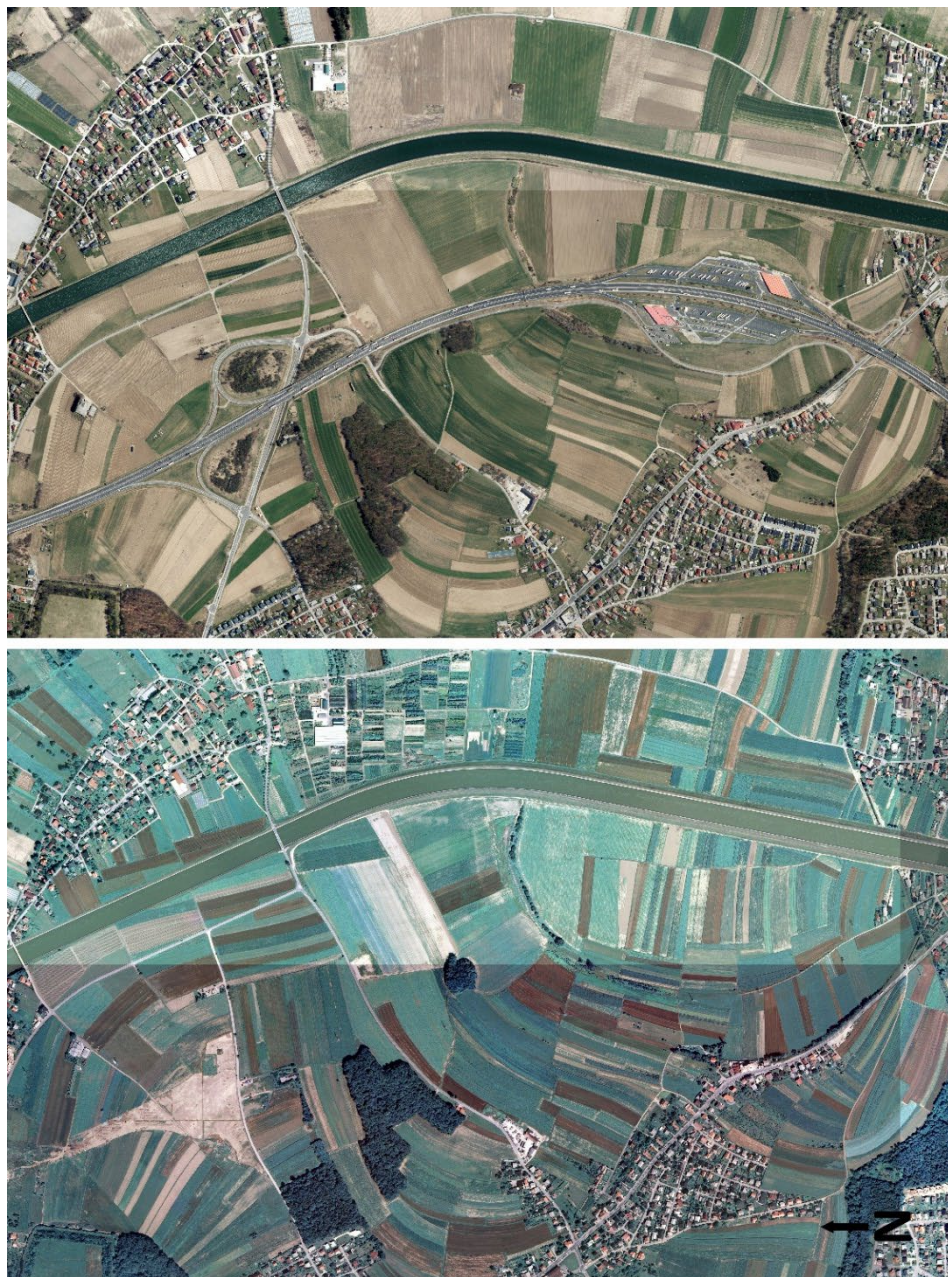
Vir podatkov: Spletni vir 2.

Slika 12: Koefficienti ekstenzifikacije na Dravskem polju v obdobju 2000–2023

Vir podatkov: Spletni vir 2.

Slika 13: Spremembe rabe tal med letoma 2006 (spodaj) in 2022 (zgoraj) na območju katastrskih občin Dogoše in Zrkovci, ki so posledica izgradnje avtoceste in pripadajočih bencinskih servisov in počivališč na Brezjanskem polju

Vir: Spletni vir 1.

Slika 12 prikazuje prostorsko razporeditev koeficientov ekstenzifikacije na Dravskem polju po katastrskih občinah. Na sliki lahko prepoznamo določen vzorec razporeditve koeficientov ekstenzifikacije: ti so najvišji v dveh k. o. na robu Maribora, kjer je prišlo do zmanjšanja obdelovalnih površin zaradi izgradnje avtoceste in infrastrukture ob avtocesti (bencinski servisi in počivališča) (slika 13). Visoki koeficienti so še v k. o., ki se nahajajo ob cesti, ki povezuje naselja med Miklavžem na Dravskem polju in Kungoto pri Ptujju ter Kidričevim in Draženci. Na tem območju poteka tudi večji del podravske avtoceste med razcepom Slivnica in Draženci (odsek A4). Iz tega vzorca nekoliko odstopajo k. o. Gaj, kjer si visok koeficient ekstenzifikacije lahko razlagamo predvsem s povečanjem zemljišč v zaraščanju na nekdanjih njivah in vrtovih, k. o. Lancova vas (povečanje pozidanih in sorodnih površin) in k. o. Stražgonjca (povečanje travniških površin).

Sklep

Dravsko polje sodi med območja z največjim potencialom za kmetijstvo, predvsem za poljedelstvo, kar v času, ko zdrava hrana postaja pomembna in strateška dobrina, igra pomembno vlogo. Mezoregija Dravska ravan, kamor sodi tudi Dravsko polje, sodi z 31.901,4 ha površin izjemno pomembnih območij med slovenskimi mezoregijami na tretje mesto (za Mursko in Savsko ravnjo). Izjemno pomembna območja na Dravski ravni pokrivajo kar 77,8 % celotnega površja mezoregije (po tem kazalcu jo prekaša le Murska ravan). Izjemno pomembna območja na Dravski ravni predstavljajo kar 12,2 % vseh slovenskih površin v tej kategoriji, kar jo ponovno uvršča na tretje mesto (za Mursko in Savsko ravnjo). Kljub zgoraj zapisanemu pa se obdelovalne površine na Dravskem polju ne ohranjajo. Obdelovalne površine so se v obdobju 2000–2023 na Dravskem polju zmanjšale za 1010,5 ha ali za 4,08 OT (na Dravski ravni za 1288,4 ha ali za 3,0 OT). Po tem kriteriju tako Dravska ravan kot Dravsko polje sodita v slovenski vrh.

Zmanjšanje obdelovalnih površin je šlo na račun povečanja pozidanih in sorodnih površin ter zemljišč v zaraščanju. Večanje pozidanih površin v obravnavanem obdobju je predvsem posledica suburbanizacije, izgradnje avtocest Šentilj–Ljubljana in Slivnica–Macelj, nastanka nekaterih industrijskih obratov (žal na najbolj kakovostnih zemljiščih) in širjenje nekaterih dejavnosti kot so peskokopi v Dogošah, Slivnici in Hočah ter med Brunšvikom in Kungoto pri Ptujju.

V Sloveniji smo sicer sprejeli nekaj zavez, ki vodijo k ohranjanju obdelovalnih površin zaradi ohranjanja ali višanja prehranske samooskrbnosti, ki pa ostajajo na deklarativnem nivoju, saj gre dejanski razvoj v pokrajinah drugo pot (Žiberna 2018; Žiberna 2021; Žiberna, Ivajnsič 2022). Najbolj kakovostna zemljišča se zaraščajo ali pa jih prepuščamo pozidavi. Odgovornost za neugodne procese ne leži le na državnem, pač pa tudi na lokalnem nivoju. Namen kmetijske dejavnosti ni le pridobivanje (zdrave) hrane, pač pa tudi ohranjanje kulturne pokrajine in poselitvenega vzorca. Poleg ohranjanja obdelovalnih površin je pred kmetijstvom na Dravskem polju tudi izziv trajnostnega (ekološkega) pridobivanja hrane, saj ta pokrajina predstavlja enega od naših največjih vodonosnikov. Nadaljevanje recentnih procesov je najbrž ena od slabših možnosti.

Zahvala

Študijo so omogočili: Programska skupina P6-0372 (»Slovenska identiteta in kulturna zavest v jezikovno in etnično stičnih prostorih v preteklosti in sedanjosti«) in Ciljni raziskovalni projekt V4-2018 (»Krajske značilnosti in ukrepi bodoče kmetijske politike v Sloveniji«).

Literatura in viri

- Gams, I. (1986): Osnove pokrajinske ekologije. Univerza Edvarda Kardelja v Ljubljani. Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo. Ljubljana.
- Ilešič, S. (1967): Severovzhodna Slovenija in njena regionalna razčlenitev. Časopis za zgodovino in narodopisje. Nova vrsta. 3. XXXVIII. Založba Obzorja. Maribor.
- Kokole, V., Kokole, V. (1998): Naselja in poselitev. V: Geografija Slovenije. SAZU. Ljubljana.
- Melik, A. (1957): Štajerska s Prekmurjem in Mežiško dolino. SAZU. Ljubljana.
- Mioć, P., Žnidarčič, M. (1989): Tolmač za lista Maribor in Leibnitz. Osnovna geološka karta 1:100000. Beograd.
- Pak, M. (1969): Družbenogeografski razvoj Zgornjega Dravskega polja. Geografski zbornik. XI. SAZU. Ljubljana.
- Skupina avtorjev, (1994): Regionalna geografska monografija Slovenije. Znanstveni inštitut Pedagoške fakultete. Maribor.
- Zgonik, M. (1937): Dravsko polje in njeni sestavni deli. Proteus.
- Žiberna, I. (2000): Drava nekoč in danes. Zemljepisne, zgodovinske in etnološke značilnosti sveta ob Dravi; splavarstvo in energetika. Založba Obzorja. Maribor.
- Žiberna, I. (2017): Trendi vodne bilance v severovzhodni Sloveniji v obdobju 1961–2016. Geografije Podravja. Prostori. Univerzitetna založba Univerze v Mariboru. Maribor.
- Žiberna, I. (2018): Spremembe rabe tal na območjih, ki so strateškega pomena za kmetijstvo in pridelavo hrane v obdobju 2000–2017. Revija za geografijo. 13-1, 2018. Oddelek za geografijo, Filozofska fakulteta, Univerza v Mariboru. Maribor.
- Žiberna, I. (2021): Land use changes in the Osrednjeslovenska statistical region between 2000 and 2020. Geographical review. 2021, no. 45.
- Žiberna, I., Ivajnsič, D. (2022): Spremembe rabe tal po mezoregijah v Sloveniji v obdobju 2000-2022. Revija za geografijo. 17-2, 2022. Oddelek za geografijo, Filozofska fakulteta, Univerza v Mariboru. Maribor.

Spletni vir 1: <https://ipi.eprostor.gov.si/jgp/data> (12. 3. 2023).

Spletni vir 2: <https://rkg.gov.si/vstop/> (12. 3. 2023).

Spletni vir 3: <https://podatki.gov.si/dataset/pedoloska-karta> (12. 3. 2023).

Spletni vir 4:

<https://meteo.arso.gov.si/met/sl/app/webmet/#webmet==8Sdwx2bhR2cv0WZ0V2bvEGcw9ydlJWb1R3LwVnaz9SYtVmYh9iclFGbt9SaulGdugXbsx3cs9mdl5WahxXYyNGapZXZ8tHZv1WYp5mOnMHbvZXZulWYnwCchJXYtVGdljnOn0UQQdSf> (12. 3. 2023).

POVZETEK

Dravsko polje je ena od naših najizrazitejših obpanonskih pokrajin. Njen pomemben agrarni značaj se je ohranil vse do danes. Na Dravski ravnini (v katero poleg Dravskega polja sodita tudi Ptujsko in Središko polje) je danes delež obdelovalnih površin 52,6 %, kar to mezonegijo v okviru Slovenije uvršča na drugo mesto, takoj za Mursko ravnino (58,7 %). Po 2. svetovni vojni so procesi suburbanizacije in deagrarizacije bili močni tudi na Dravskem polju in danes ta pokrajina beleži pomembne spremembe v rabi tal, predvsem v zmanjšanju obdelovalnih površin, kar je z vidika samooskrbe zelo zaskrbljujoče.

Leta 2023 so največ površja Dravskega polja pokrivali njive in vrtovi (53,3 %), gozd (18,2 %), pozidane in sorodne površine (14,9 %), travniki (6,8 %), zemljišča v zaraščanju (3,7 %), vodne površine (2,2 %), sadovnjaki (0,7 %) in vinogradi (0,1 %). V obdobju 2000–2023 so se najbolj zmanjšale površine njiv in vrtov (za 1036,0 ha ali 4,18 odstotnih točk ali OT) in gozdne površine (za 416,4 ha ali 1,68 OT). Največje povečanje je bilo zaznati pri zemljiščih v zaraščanju (za 852,2 ha ali za 3,44 OT) ter pri pozidanih in sorodnih površinah (za 814,6 ha ali za 3,29 OT). Obdelovalne površine (kamor smo uvrstili njive in vrtove, vinograde in sadovnjake) so se v obdobju 2000–2023 zmanjšale za 1010,5 ha ali za 4,08 OT. To pomeni, da smo v povprečju izgubili 42,1 ha obdelovalnih površin na leto oziroma 3,5 ha na mesec. Skrbi tudi dejstvo, da se neugodne spremembe rabe tal odvijajo prav na območjih z največjim pridelovalnim potencialom. Površine z njivami in vrtovi so se na izjemno pomembnih območjih za kmetijstvo in pridelavo hrane zmanjšale za 922,1 ha (ali za 4,6 OT), medtem ko so se zemljišča v zaraščanju povečala za 719,6 ha (za 3,6 OT), pozidane in sorodne površine pa za 591,5 ha (za 3,0 OT). V tem pogledu Dravsko polje predstavlja konfliktno območje med poskusi ohranjanja obdelovalnih površin zaradi samooskrbe s hrano in pritiski na te površine zaradi pozidave s stanovanjskimi površinami, infrastrukturo (ceste, tovarne) in drugim širjenjem gospodarske dejavnosti (peskokopi). Drugi del problema ustvarjajo nova zemljišča v zaraščanju, ki predstavljajo kar 78,0 % od izgubljenih njiv in vrtov na izjemno pomembnih območjih za kmetijstvo in pridelavo hrane na Dravskem polju. Najbolj tipične smeri sprememb rabe tal na Dravskem polju so: njiva v travnik (815,1 ha), njiva v pozidana in sorodna zemljišča (607,7 ha), travnik v njive in vrtove (494,4 ha), travnik v pozidana in sorodna zemljišča (232,6 ha), gozd v pozidana in sorodna zemljišča (219,9 ha), travnik v zemljišče v zaraščanju (219,0 ha) in njiva v zemljišče v zaraščanju (215,1 ha). Kljub splošnemu spoznanju in zavezam na državnem in lokalnem nivoju, da je ohranjanje obdelovalnih površin zaradi zagotavljanja prehranske samooskrbnosti velikega pomena, gre dejanski razvoj na Dravskem polju v nasprotno smer. Najbolj kakovostna zemljišča se zaraščajo ali pa jih prepuščamo pozidavi. Odgovornost za neugodne procese ne leži le na državnem, pač pa tudi lokalnem nivoju. Namen kmetijske dejavnosti ni le pridobivanje zdrave hrane, pač pa tudi ohranjanje kulturne pokrajine in poselitvenega vzorca. Poleg ohranjanja obdelovalnih površin je pred kmetijstvom na Dravskem polju tudi izziv trajnostnega (ekološkega) pridobivanja hrane, saj ta pokrajina predstavlja enega od naših največjih vodonosnikov. Nadaljevanje sedanjih procesov je najbrž ena od slabših možnosti.

